

Reactie NVvR op visitatierapport 2023 *Kwaliteit van rechtspraak: versterking door samenwerken*

Inleiding

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft met belangstelling kennis genomen van het visitatierapport van de Rechtspraak 2022-2023 dat de *titel Kwaliteit van rechtspraak: versterking door samenwerking* heeft meegekregen. De NVvR spreekt haar waardering uit voor de inzet van de visitatiecommissie (hierna: de commissie). De aanbevelingen die in het rapport staan nopen tot nadere reflectie en debat over de kwaliteit van de rechtspraak, de organisatie ervan en de manier waarop de rechtspraak haar maatschappelijke opdracht vervult.

Professionele standaarden

De commissie richt zich in haar onderzoek naar de kwaliteit van de rechtspraak in het bijzonder op de professionele standaarden (PS). Deze blijken 'een wat verborgen bestaan (te) leiden in de gerechten', zo constateert de commissie. Volgens de NVvR heeft dit vooral te maken met de manier waarop de PS in de diverse gerechten worden gebruikt. Waar de PS van oorsprong een door de professionals zelf opgesteld kader waren waarin minimumeisen stonden om een zaak goed te behandelen (kwaliteitscriteria door en voor rechters), zijn de PS op bestuurlijk niveau steeds vaker gebruikt om een bepaalde efficiency af te dwingen (de professionele standaard als managementinstrument). Begrotingsnormen die bij de PS horen, worden terzijde geschoven of anders geïnterpreteerd, waardoor rechters nog nauwelijks aan de normen uit de PS kunnen voldoen.

Wat is kwaliteit?

Op zich kan de NVvR zich vinden in de aanbeveling van de commissie dat binnen de Rechtspraak meer gepraat zou moeten worden over wat kwaliteit eigenlijk is om zo te komen tot een meer eenduidige formulering. Dit debat zou volgens de NVvR echter niet alleen intern, maar ook extern moeten worden gevoerd. De kwaliteit van de rechtspraak heeft immers ook, en vooral, te maken met wat rechtzoekenden en de maatschappij als geheel van de rechtspraak mogen verwachten. Termen als toegankelijkheid, snelheid, begrijpelijkheid of oplossingsgerichtheid krijgen alleen inhoud als ze worden getoetst aan wat rechtzoekenden nodig hebben. Hun inbreng en die van andere professionals die direct of indirect met de rechtspraak hebben te maken, is volgens de NVvR belangrijk om te komen tot een meer eenduidig, maar vooral ook praktisch toepasbaar begrip van wat kwaliteit eigenlijk is.

Het samenspel tussen het rechterlijk domein en het organisatiedomein

De commissie vindt dat voor de verdere ontwikkeling van de PS geïnvesteerd moet worden 'in het samenspel tussen het rechterlijk domein en het organisatiedomein'. De NVvR vindt het rapport op dit onderdeel te vaag. Natuurlijk hebben rechters en bestuurders allemaal hun eigen ideeën over wat goede rechtspraak is of nodig heeft, maar alleen in samenspraak met elkaar zullen de nodige keuzes gemaakt kunnen, en moeten, worden. De huidige organisatie van de Rechtspraak werkt in elk geval niet. Transparantie ontbreekt. Waar de besluitvormende bevoegdheid wettelijk bij de gerechtsbesturen ligt, zijn er allerlei landelijke overlegorganen die formeel niets kunnen besluiten, maar ondertussen wel van alles beslissen (SBO, KPO, PRO, LOV, GLO). Om daaraan echt iets te doen, is meer verbinding tussen bestuurders en rechters nodig. De NVvR hamert daar al jaren op. De Rechtspraak (als organisatie) en de rechtspraak (als maatschappelijke dienst) moeten dezelfde

oriëntatie hebben, namelijk het op kwalitatief goede manier recht doen aan de belangen van rechtzoekenden in het belang van een democratisch functionerende rechtsstaat.

Leiderschap

Wat betreft de verdere ontwikkeling van het leiderschap binnen de Rechtspraak raadt de NVvR aan vooral ook de blik naar buiten te richten. De rechtspraak is geen eiland, maar een onderdeel van een dynamische samenleving waarin professionals uit verschillende disciplines het gesprek met elkaar moeten durven aangaan. De NVvR meent een brugfunctie te kunnen vervullen in het bij elkaar brengen van de (ogenschijnlijk onoverbrugbare) belangen van de organisatie (financiering, efficiency) en die van de rechters (kwalitatief goede en onafhankelijke rechtspraak). Een voorbeeld van een geslaagde poging daartoe is het initiatief om de bestuurdersbenoemingen van de gerechten procedureel anders in te richten waardoor de rechters zelf meer zeggenschap hebben gekregen bij de benoeming van hun bestuurders. Onderhandelingen om de benoeming van de bestuurders van de Raad voor de rechtspraak op een vergelijkbare manier op te zetten hebben tot op heden nog niet tot verandering van de benoemingsprocedure geleid. De NVvR zal daar wel op blijven aandringen.

Meer samenwerking

Hoewel de NVvR pal staat voor de bestaande kwaliteit van het rechterswerk is zij niet ongevoelig voor de constatering van de commissie dat in de professionele standaarden nog weinig aandacht is voor multidisciplinair samenwerken, prioriteren, feedback en verantwoording. Binnen de gerechten zou de samenwerking tussen rechters en gerechtsjuristen verder kunnen worden verbeterd. De commissie heeft deze observaties verder uitgewerkt in de kernaanbevelingen D (Versterk de samenwerking tussen rechters en gerechtsjuristen) en F (Ga door met de ontwikkeling van een modern HR-beleid en voer dit uit). De NVvR onderschrijft deze aanbevelingen. Het huidige HR-beleid komt volgens de NVvR onvoldoende tegemoet aan de bestaande maatschappelijke behoeften. De grote tekorten aan rechters en ondersteunende medewerkers, de onaanvaardbaar hoge werkdruk en de aantrekkelijkheid van het vak op de langere termijn nopen tot ontwikkeling van het HR-beleid dat niet alleen op papier, maar vooral in de praktijk moet worden toegepast.

Tot slot

In de reactie op het vorige visitatierapport (2018) waarschuwde de NVvR onder andere voor de grote afstand tussen bestuurders en werkvloer waardoor beiden zich niet goed begrepen voelden en het wantrouwen groeide. Vijf jaar later is de kloof wat betreft de NVvR nog niet gedicht. De NVvR blijft bestuurders op het hart drukken rechters en andere rechtspraakmedewerkers te betrekken bij ontwikkelingen en besluitvorming. Alleen op die manier kan vooruitgang worden geboekt op het gebied van de kwaliteit van de rechtspleging, maar ook het ervaren werkplezier. Wat betreft de werkdruk, waarvoor de NVvR vijf jaar geleden ook al waarschuwde, is helaas geen verbetering zichtbaar. De conclusie van destijds dat er 'ruimte, tijd en geld (moet) komen om de leden van de rechterlijke macht te kunnen laten investeren in hun eigen vakmanschap,' kan vandaag de dag in dezelfde bewoordingen worden herhaald. De NVvR hoopt intens dat zij over vijf jaar niet voor de derde keer deze zin in haar reactie op een visitatierapport hoeft te herhalen.

Den Haag, 16 november 2023